

Liselerde Görev Yapan Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Algıları ve Tepkileri

Diğdem Müge Siyez¹

Özet

Bu araştırmanın amacı, liselerde görev yapan öğretmenlerin okul ortamında karşılaştığı istenmeyen öğrenci davranışlarının neler olduğu, bu davranışlara nasıl tepki verdiğini ve istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkmada kendilerini ne derecede yeterli hissettiklerini belirlemektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği ile liselerde görev yapan 110 öğretmenden elde edilmiştir. Öğretmenlerden elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Öğretmenler okul ortamında en sık karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları arasında; ders dinlememe, dersle ilgili sorumluluklarını yerine getirmeme, söz almadan konuşma, ders akışını bozma yer almıştır. İstenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşan öğretmenler, sorunun nedenlerini anlamaya çalışma, çocukla birebir konuşma, olumsuz davranışı ile ilgili olarak çocuğu uyarma gibi uygun tepkiler verdikleri gibi çocuğa bağırma, ceza verme, dersten çıkararak rehberlik servisine yönlendirme gibi uygun olmayan bazı tepkilerde de bulduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yarısı istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkabilmek için kendi becerilerinin çok yeterli olmadığına inanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Öğretmenler, öğrenciler, istenmeyen davranışlar, başa çıkma, nitel araştırma

High School Teachers' Perceptions of and Reactions towards the Unwanted Student Behaviors

Abstract

The aim of the study is to determine the behaviors which are defined as disapproved by teachers, teachers' reactions to these behaviors and teachers' level of efficiency while handling out disapproved student problems. Research data were collected from 110 high school teachers in İzmir and the structured interview method was used to collect the research data. A content analysis was used during the data analysis. The study established that not listening to the lesson, not taking responsibilities related to lessons, and talking without permission seem especially disturbing to teachers. Teachers who experience disapproved student behaviors claimed that they displayed such negative reactions as insulting the student, punishing him/her, directing them to guidance office as they get them out of the the class and such positive reactions as detecting the reasons of the problem, face to face talking with the student and warning him/her about the disapproved behavior. Half of the teachers stated that they have lacked skills related to handling out disapproved student behaviors.

Key words: Teachers, students, disapproved behaviors, coping, qualitative research.

¹ Öğr.Gör.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, İzmir.
E-posta: didem.siyez @deu.edu.tr

Giriş

Çocukluk döneminden itibaren okullar en önemli sosyalleşme kaynaklarından biri olarak kabul edilirken; öğretmenlerde bu sosyalleşme sürecine çok önemli bir yer sahiptir (Pianta, 1992). Öğretmenler gün içerisinde öğrenci ile çok fazla zaman geçirdiği için hem öğrenciyi yakından tanıma hem de öğrencide meydana gelen değişiklikleri kısa sürede fark edebilme olanağına sahiptir. Bu nedenle öğretmenler, öğrencilerin akademik gelişimlerinin yanı sıra psiko-sosyal gelişiminde de vazgeçilmez bir role sahiptir (Murray, 1995; Myrick, 2003).

Sınıf içerisinde öğrencileri ile etkileşime geçerek, olayları öğrencilerin bakış açısından değerlendirebilen, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları esas alabilen, öğrencilerden gelen yeni fikirlere açık olan ve sınıf içerisinde esnek davranabilen öğretmenlerin, öğrencilerinin sınıf içerisindeki olumlu davranışları arttığı gibi öğrencilerin öğrenmeye olan istekleri de artış göstermektedir. (Pattie, 2000). Benzer şekilde destekleyici öğretmen tutumlarının, okuldan kaçma, davranış problemleri ve akademik başarısızlık gibi istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesinde etkili bir faktör olduğu yönünde araştırma bulguları bulunmaktadır (Hamilton ve Howes, 1992; Pianta, Steinberg ve Rollins, 1995).

İstenmeyen (olumsuz) öğrenci davranışları, sınıf ortamında eğitsel amaçların gerçekleştirilmesinde engel olarak karşımıza çıkan ve sınıf üyelerini de etkileyen her türlü davranışı kapsamaktadır (Akçadağ, 2007). Sınıf ya da okul ortamında istenmeyen bir öğrenci davranışı ile karşılaşıldığında öğretmenlerden, bu tür davranışlara doğru tepkilerde bulunarak, davranışın eğitsel amaçlara ulaştırıcı yönde değiştirilmesine öncülük etmeleri beklenir (Girmen, Anılan, Şentürk ve Öztürk, 2006). Okul ve sınıf kurallarının net olması, öğrencilerin davranışlarının kaydedilmesi, öğrencilere düzenli olarak geri bildirim verilmesi, öğrencilerin davranışsal amaçlar belirlemelerine yardımcı olunması, öğrencinin davranışları ile ilgili bilgilerin ailelerle paylaşılması ve bütün bu adımların belirli bir sistematik içerisinde yürütülmesi okullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının azalmasını sağlamaktadır (Kavanagh, 2000).

Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde; istenmeyen öğrenci davranışlarını belirlemeye yönelik çalışmaların ağırlıklı olarak ilköğretim dönemini kapsadığı görülmektedir (Aksu, 1999; Aydın, 2001; Bolduramaz, 2000; Civelek, 2001; Demiroğlu, 2001; Girmen ve ark., 2006; Öztürk, 2001; Sadık, 2006; Sayın, 2001; Terzi, 2001). Bu araştırma sonuçlarına göre ilköğretim döneminde en sık karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları arasında ders dinlememe, arkadaşları ile konuşma, arkadaşlarını şikayet etme, ders dışı şeylerle ilgilenme gibi davranışların yer aldığı görülmektedir. Yine bu araştırma bulguları; öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaştığında çocuğu uyarma, çocuğa tokat atma, öğrenciyi notla tehdit etme, çocuğun davranışını görmezden gelme, öğrenciyi idareye gönderme, sınıf kurallarını hatırlatma, çocuğun ailesi ile görüşme gibi farklı disiplin stratejileri kullandığını göstermektedir. Lise öğretmenleri ile yapılan sınırlı sayıda çalışma ise (Çalışkan-Maya, 2004) lise öğretmenlerinin de istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkmada uygun olmayan yöntemlere başvurduğunu göstermektedir.

Genellikle ergenlik dönemi, öğrencilerin olumsuz davranışlarda bulunma eğiliminin arttığı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Ayrıca öğrenci-öğretmen arasındaki ilişkinin çocuk ve ergenlerin bilişsel ve sosyal gelişimlerinde önemli bir rol oynadığı (Wentzel, 1999; Davis, 2001) düşünüldüğünde liselerde görev yapan öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışlarına verdikleri tepkilerin bilinmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ülkemizde lise öğretmenlerinin olumsuz öğrenci davranışlarına yönelik tepkilerini değerlendiren çalışması sayısının oldukça az olması nedeniyle konuyla ilgili çalışmalar yapılmasının önemli olduğuna inanılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, liselerde görev yapan öğretmenlerin okul ortamında karşılaştığı istenmeyen öğrenci davranışlarının neler olduğunu, bu davranışlara nasıl tepki verdiğini ve istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkmada kendilerini ne derecede yeterli hissettiklerini belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde araştırma soruları aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

1. Öğretmenlerin okul ortamında en sık karşılaştığı olumsuz öğrenci davranışlarını nelerdir?
2. Öğrencilerin olumsuz davranışlarını önlemek için okul ortamında yapılan çalışmaları nelerdir?
3. Öğretmenler olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkmada nasıl bir rolü olduğunu düşünmektedir?
4. Öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışları ile karşı karşıya kaldığında nasıl tepkiler vermektedir?
5. Öğretmenler olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkmada kendilerini ne derecede yeterli algılamaktadır?
6. Öğretmenlik becerilerini geliştirmek isteyen öğretmenler hangi alanlarda eğitime gereksinim duymaktadır?

Yöntem

Araştırma Grubu

Bu çalışmada nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunun belirlenmesinde tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Tipik durum örnekleme sıklıkla nitel araştırmalarda örneklem grubunu belirlemek için kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisidir. Tipik durum örnekleme, ortalama durumları çalışarak belirli bir alan hakkında fikir sahibi olmak amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Araştırma tipik durum örnekleme yöntemi ile orta gelir grubunu temsil ettiği düşünülen İzmir il merkezindeki 10 ortaöğretim kurumunda yapılmıştır. Bu okullarda görev yapan 110 öğretmen ile görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 64'ü kadın 46'sı erkek olup, hizmet yılları 1-30 yıl arasında değişmektedir. Veriler Ekim-Aralık 2007 tarihleri arasında toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini elde etmek için görüşme yöntemlerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılmıştır. Standartlaştırılmış görüşme tekniği, dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunda soruların kolay anlaşılabilir, açık uçlu ve esnek olmasına aynı zamanda katılımcıyı yönlendirmemesine dikkat edilmiştir. Görüşme formu altı sorudan oluşmaktadır.

1. Okulunuzda en sık karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışları nelerdir?
2. Okulunuzda olumsuz öğrenci davranışlarını önlemek için ne gibi çalışmalar yapıyor?
3. Okulda öğrencilerde gördüğünüz olumsuz davranışlarla başa çıkmada bir öğretmen olarak nasıl bir rolünüz olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Öğrencilerin olumsuz davranışları ile karşı karşıya kaldığınızda nasıl tepkiler veriyorsunuz?
5. Öğrencilerin olumsuz davranışları ile başa çıkmada kendi yeterlilik düzeyinizi nasıl buluyorsunuz?
6. Size verilen hizmet içi eğitimlerde hangi alandaki yeterliliklerinizin ve becerilerinizin artırılmasını istersiniz?

Verilerin Toplanması

Hazırlanan görüşme formu doğrultusunda katılımcılara sorular yöneltilmiş ve katılımcıların verdiği cevaplar not alma yöntemi ile kaydedilmiştir. Görüşmeler ortalama 25-30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde, birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek, bu verileri anlaşılabilir bir biçimde düzenlenir ve verilerin yorumu yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu amaç çerçevesinde araştırma verilerinin analizi; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanıp yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve kodlanır. Kodlama işlemi yapılırken ilgili literatür göz önünde bulundurulmuştur. Betimsel içerik analizi 3 aşamada tamamlanmıştır. Birinci aşamada araştırma sorularında yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırma sorularına göre veriler altı ana tema altında (okulda en sık karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışları, bu davranışları önleme için yapılan çalışmalar, öğretmenlerin rolü, öğretmenlerin yeterlilikleri, öğretmenlerin tepkileri ve gereksinim duyulan hizmet içi eğitimler) olarak düzenlenmesine karar verilmiştir. İkinci aşamada, bir önceki aşamada belirlenen ana temalara göre veriler okunup sınıflandırılmıştır. Üçüncü aşamada tema ve alt temalara göre veriler tanımlanmış ve gerekli alıntılarla ortaya çıkan bilgiler birbirleri ile ilişkilendirilerek sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın altı ana temasına göre aşağıda verilmektedir.

Okulda En Sık Karşılaşılan Olumsuz Öğrenci Davranışları

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde olumsuz öğrenci davranışları; akademik yaşantı ile ilgili olumsuz davranışlar, arkadaşlarına yönelik olumsuz davranışlar, öğretmenlerine yönelik olumsuz davranışlar, kendisine yönelik olumsuz davranışlar, yaşadıkları çevreye yönelik olumsuz davranışlar ve okul kuralları ile ilgili olumsuz davranışlar olmak üzere altı alt temada toplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1 - Okul ortamında en sık karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışları

Olumsuz Davranışlar		Frekans
<i>Akademik yaşantı ile ilgili olumsuz davranışlar</i>		109
- Derste konuşma	40	
- Derslere ilgisizlik	30	
- Derste söz almadan konuşma	18	
- Dersle ilgili sorumluluk almak istememe	7	
- Ders akışını bozma	5	
- Derste cep telefonu ile oynama	4	
- Kopya çekme	4	
- Derste sakız çiğneme	1	
<i>Arkadaşlarına yönelik olumsuz davranışlar</i>		71
- Küfür etme	21	
- Arkadaşına fiziksel zarar verme	13	
- Laf atma / lakap takma	11	
- Şiddet içerikli davranışlar	10	
- El şakaları	9	
- Konuşurken birbirlerini dinlememe	7	
<i>Öğretmenlerine yönelik olumsuz davranışlar</i>		39
- Öğretmenlerine karşı saygısız davranışlar		
- Öğretmenlerine karşılık verme	18	
- Öğretmenlere kafa tutuma	16	
	5	
<i>Okul kuralları ile ilgili olumsuz davranışlar</i>		16
- Kılık kıyafet kurallarına uymama	11	
- Devamsızlık	4	
- Derse geç kalma	1	
<i>Kendisi ile ilgili olumsuz davranışlar</i>		9
- Gelecek beklentilerinin olmaması	5	
- Sigara içme	2	
- Filmlerdeki karakterler gibi davranma	2	
<i>Yaşadıkları çevreye yönelik olumsuz davranışlar</i>		5
- Sınıf eşyalarına zarar verme	5	

Not: Her öğretmen birden fazla olumsuz öğrenci davranışı tanımladıysa listede hepsine yer verilmiştir.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi öğretmenler ilk sırada öğrencilerin akademik yaşantıları ile ilgili olumsuz davranışlarını belirtmişlerdir. Bu kategorideki davranışlar arasında derslere ilgisizlik, derste konuşma, derste cep telefonu ile oynama, dersle ilgili sorumluluk almak istememe, ders akışını bozma, kopya çekme ve derste söz almadan konuşma yer almaktadır.

“Dersle ilgilenmiyorlar, kendi aralarında konuşuyorlar.” (Bayan, 8 yıllık öğretmen)

Öğretmenler ikinci sırada ise öğrencilerin arkadaşlarına yönelik olumsuz davranışları ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Arkadaşlarına küfür etme, el şakası yapma, fiziksel olarak zarar vermeye çalışma, laf atma / lakap takma, arkadaşlarına şiddet uygulama ve öğrencilerin konuşurlarken birbirlerini dinlememeleri bu kategoride sınıflandırılmıştır.

“Birbirlerine küfürlü konuşuyorlar ve sevgi saygı sınırını aşıyorlar.” (Bayan, 1 yıllık öğretmen)

Öğretmenler, üçüncü sırada öğrencilerin öğretmenlerine yönelik olumsuz davranışlarda bulduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere kafa tutuma, öğretmenlerine karşılık verme, öğretmenlerine karşı saygısız davranışlar bu kategoride ele alınan olumsuz öğrenci davranışlarıdır.

“Öğretmenlerini dinlemiyorlar ve öğretmene ukalaca cevap veriyorlar.” (Bayan, 21 yıllık öğretmen)

Öğretmenler, dördüncü sırada öğrencilerin okul kurallarına uymaması ile ilgili olumsuz davranışlarından bahsetmişlerdir. Okuldaki kılık kıyafet kurallarına uymama, devamsızlık yapma ve derse geç gelme bu kategoride ele alınan olumsuz öğrenci davranışlarıdır.

“Kılık kıyafetlere dikkat edilmiyor.” (Erkek, 8 yıllık öğretmen)

Öğretmenler beşinci sırada öğrencilerin kendilerine yönelik olumsuz davranışlarından bahsetmişlerdir. Öğrencilerin sigara içmesi, gelecek beklentilerinin olmaması ve filmdeki karakterler gibi davranmaları bu kategoride yer alan davranışlardır.

“Öğrencilerin amaçları yok” (Bayan, 11 yıllık öğretmen)

“Gelecek kaygıları yok.” (Erkek, 26 yıllık öğretmen)

Son olarak öğretmenler altıncı sırada öğrencilerin yaşadıkları çevreye yönelik olumsuz davranışlarından bahsetmişlerdir. Okul eşyalarına zarar verme davranışı bu kategoride yer almaktadır.

“Sınıf araç gereçlerine zarar veriyorlar.” (Erkek, 10 yıllık öğretmen)

Öğrencilerin Olumsuz Davranışlarını Azaltmak İçin Okul Ortamında Yapılan Çalışmalar

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde olumsuz öğrenci davranışlarını azaltmak için yapılan çalışmalar; olumlu başa çıkma stratejileri ve olumsuz başa

çıkma stratejileri olarak iki kategoride toplamıştır. Elde edilen bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin olumsuz davranışlarını azaltmak için okul ortamında yapılan çalışmalar

Okul ortamında Yapılan Çalışmalar	Frekans
<i>Olumlu Başa çıkma stratejileri</i>	114
- Davranışının nedenleri hakkında çocukla konuşma	28
- Aile ile işbirliği yapma	19
- Rehberlik servisi tarafından sık sık seminer verilmesi	14
- İlk seferinde çocuğu uyarma	11
- Rehberlik servisi ile işbirliği yapma	7
- Çocukların iletişim becerilerini geliştirmeye çalışma	4
- Öğrencileri sosyal etkinliklere yönlendirme	4
- Öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışları ile ilgili çetele tutma	3
- Çocuklara sorumluluk bilinci aşlamak için çalışmalar yapma	3
- Rehberlik derslerinin etkin olarak yapılması	3
- Başarılı öğrencilere ödüller verilmesi	3
- Çocuğun olumlu davranışlarını ödüllendirme	2
- Öğrencilerin motivasyonlarını arttırmaya çalışma	2
- Okulu sevdirmek için projeler oluşturma	2
- Öğrencileri yine öğrencilerin oluşturduğu davranış değerlendirme kuruluna yönlendirme	1
- Sınıf rehber öğretmeni ile görüşme	1
- Öğrenci davranışları ile ilgili Rehberlik Araştırma Merkezlerinden bilgi alma	1
- Yapılan olumsuz davranışının sonuçlarını açıklama	1
- Dönem başına okula uyum komisyonun etkili çalışmalar yapması	1
- Sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte oluşturma	1
- Rehberlik servisi tarafından grup rehberlik çalışmalarının yapılması	1
- Akran eğitimi	1
- Önemli kişilerin hayat hikayelerini öğrencilerle paylaşma	1
<i>Olumsuz başa çıkma stratejileri</i>	60
- Çocukla hiç konuşmadan direkt rehberlik servisine yönlendirme	32
- Disiplin cezası verilmesi	16
- İdarecilere çocuğu şikayet etme	5
- Öğrenciye nasihat etme	5
- Öğrenciyi deşifre etme	1
- Öğrencinin cep telefonu elinden alma	1

Tablo 2’de de görüldüğü gibi öğretmenler okul ortamında olumsuz öğrenci davranışlarını azaltmak için olumlu başa çıkma stratejilerini daha sık kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin olumsuz davranışlarını azaltmak için davranışın nedenleri hakkında çocukla konuşma, aile ile işbirliği yapma ve rehberlik servisi tarafından verilen seminerler okullarda en sık başvurulan yollar arasında yer almaktadır.

“Öğrenci ile birebir konuşarak onu anlamaya dinlemeye çalışarak sorunun nedenini anlamaya çalışma.” (Bayan, 9 yıllık öğretmen)

Öğretmenlerin okul ortamında öğrencilerin olumsuz davranışlarını azaltmak için kullanılan bazı yöntemler olumsuz başa çıkma stratejileri olarak gruplandırılmıştır. Bu grup içerisinde çocukla hiç konuşmadan direkt rehberlik

servisine yönlendirme, disiplin cezası verilmesi, idarecilere çocuğu şikayet etme, öğrenciye nasihat etme, öğrenciyi deşifre etme ve öğrencinin cep telefonu elinden alma gibi davranışlar yer almaktadır.

“Öğrenci deşifre edilerek davranışlarından caydırılmaya çalışılıyor.” (Erkek, 23 yıllık öğretmen)

“Disipline verip ceza ile cezalandırmak.” (Erkek, 30 yıllık öğretmen)

“Disiplin cezaları ile çocuklar uyarılıyor.” (Bayan, 1 yıllık öğretmen)

Olumsuz Davranışlarla Başa Çıkma Öğretmenlerin Rolü

Öğretmenler olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkma kendi rollerini nasıl algıladıkları ile ilgili verdikleri cevaplara göre öğrenci üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşünen ve öğrenci üzerinde hiçbir etkisi olmadığını düşünen öğretmenler olmak üzere iki kategoride toplanmışlardır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece 6 tanesi öğrenciler üzerinde hiçbir etkisi olmadığını belirtmiştir.

“Bireysel anlamda çözüm mümkün değildir.” (Bayan, 7 yıllık öğretmen)

Diğer öğretmenler ise öğrencilerin olumsuz davranışlarını azaltmada etkili bir rolleri olduğuna inanmaktadır. Öğretmenlerden 30’u model olmanın öğrenci açısında çok önemli olduğundan bahsetmiştir.

“Öncelikle onlar için iyi birer örnek olmalıyız.” (Erkek, 5 yıllık öğretmen)

Olumsuz Öğrenci Davranışları İle Karşı Karşıya Kaldığında Öğretmenlerin Verdikleri Tepkiler

Bu ana temadaki veriler incelendiğinde öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışlarıyla karşılaştıklarında verdikleri tepkiler; uygun tepkiler ve uygun olmayan tepkiler olmak üzere kategorize edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3- Olumsuz öğrenci davranışları ile karşılaştıklarında öğretmenlerin verdikleri tepkiler

Öğretmen tepkileri		Frekans
<i>Uygun Tepkiler</i>		80
- Davranışın nedenleri hakkında çocukla konuşma	23	
- Olumsuz davranış yapmaması için öğrenciyi ikaz etme	23	
- Teneffüste çocukla birebir konuşma	12	
- Sakin kalıp durumu kontrol altında tutmaya çalışma	12	
- Çocukla empati kurmaya çalışma	5	
- Sorun ilk kez yaşıyorsa sorunu görmezden gelme	2	
- Ailesi ile görüşme	2	
- Rehberlik servisinden yardım isteme	1	
<i>Uygun olmayan tepkiler</i>		40
- Kızıp bağırma	12	
- Nasihat etme, öğüt verme	12	
- Disipline verme	4	
- Ceza verme	3	
- Çocuğun suçluluk duygusu duymasını sağlama	3	
- Dersi bırakıp bütün sınıfa öğüt verme	3	
- Dersten çıkarıp rehberlik servisine gönderme	2	
- Öğrenciyi başkaları ile karşılaştırma	1	

Tablo 3’de de görüldüğü gibi öğretmenler olumsuz öğrenci davranışları ile karşılaştıklarında uygun tepkileri daha sık verdiklerinden bahsetmişlerdir. Davranışın nedenleri hakkında çocukla konuşma, empati kurma, sakin kalabilme, tenefüste çocuğu yanına çağırarak konuşma vb bu kategoride yer alan davranışlardandır.

“Mümkün olduğunca pozitif olmaya çalışıyorum. Konuşarak sorunları çözmeye çalışıyorum. Eğer gerekli görürsem velisiyle özel olarak görüşüyorum.” (Bayan, 15 yıllık öğretmen)

“Öncelikle sakin ve sabırlı olmaya çalışırım. Davranış tekrarlandığında öğrenci ile birebir görüşürüm. Gerekirse sorunun kökenine ulaşmak için rehberlik servisi ve veliyle iletişime geçerim.” (Bayan, 17 yıllık öğretmen)

Öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışı ile karşı karşıya kaldıklarında; öğrenciye kızıp bağırmaları, öğrenciyi disiplin kuruluna vermeleri, çocukta suçluluk duygusu uyandırmaya çalışma, öğrencileri birbirleri ile karşılaştırma, öğrenciyi dersten çıkarıp rehberlik servisine yönlendirmeleri uygun olmayan tepkiler kategorisinde toplanmıştır.

“Sözle ciddi bir uyarı yapıyorum sonrasında karşılaşacaklarını söyleyip, idareye dilekçe vererek resmi işlemi başlatıyorum.” (Erkek, 8 yıllık öğretmen)

“Bazen kızıyorum, kendimi kontrol edemediğim ve bağırdığım anlarda oluyor.” (erkek, 12 yıllık öğretmen).

Öğrencilerin Olumsuz Öğrenci Davranışları ile Başa Çıkmadaki Yeterlilik Algıları

Öğretmenler olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkmada kendi yeterlilik düzeylerini nasıl algıladıkları ile ilgili olarak kendisini yeterli görenler ve kendisini yeterli görmeyenler olmak üzere iki kategoride toplanmışlardır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 54’ü öğrenci sorunları ile başa çıkmada kendileri yeterli olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

“Şu ana kadar yeterli olduğumu düşünüyorum.” (Bayan 8 yıllık öğretmen)

“Bilgi düzeyim yeterli. Zaten eğitim psikolojisi aldım. Tabi tecrübe ile de bir sürü bilgi edindim” (Bayan 21 yıllık öğretmen)

Öğretmenlerden 56’sı ise olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkmada kendi bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını düşünmektedir.

“Bizim düzeyimiz tek başına yeterli değil.” (Erkek, 16 yıllık öğretmen)

“Yetersiz tabii ki. Pedagoji alanında daha fazla yeterli olmak isterdim.” (Bayan, 2 yıllık öğretmen).

Hizmet-içi Eğitime Gereksinim Duyulan Alanlar

Öğretmenlerin hizmet içi eğitime gereksinim duydukları alanlar ile ilgili bilgiler Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Hizmet içi eğitime gereksinim duyulan alanlar

Hizmet-İçi Eğitime Gereksinim Duyulan Alanlar	Frekans
Ergenlik dönemi problemleriyle başa çıkma	18
Sınıf yönetim becerileri	16
İletişim becerileri	14
Mesleki yenilikler	11
Kişisel gelişim	7
Eğitimde Teknolojik gelişmeler	8

Tablo 4’de de görüldüğü gibi öğretmenlerin hizmet içi eğitime gereksinim duyduğu alanlar; ergenlik dönemi problemleriyle başa çıkma, mesleki yenilikler, sınıf yönetimi, kişisel gelişim, iletişim becerileri ve eğitimde teknolojik gelişmeler olmak üzere altı kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler arasından öğretmenlerin en çok hizmet içi eğitime gereksinim duyduğu alanlar ergenlik dönemi problemleriyle başa çıkma ve sınıf yönetim becerilerinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

“İletişim ile ilgili becerilerin, insan ilişkilerine dair konuların geliştirilmesinden yanayım.” (Bayan, 10 yıllık öğretmen)

“Öncelikle teknolojinin gerisinde kalınmaması gerektiğinde bilgisayar kullanım düzeyinin iyi olması gerektiğini düşünüyorum.” (Erkek, 8 yıllık öğretmen)

“Madde kullanan ve kişilik bozukluğu olan ergenlerle nasıl başa çıkacağımız konusunda olursa iyi olur.” (Bayan, 20 yıllık öğretmen)

Tartışma

Liselerde görev yapan öğretmenler, okulda en sık karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları arasında derslere ilgisizlik, derste konuşma, dersle ilgili sorumluluk almak isteme, derste söz almadan konuşma, kopya çekme gibi davranışları tanımlamışlardır. Ardından ise öğrencilerin arkadaşlarına küfür etmesi, el şakaları yapması, lakap yakması ya da fiziksel olarak arkadaşlarına zarar vermeye çalışması gibi davranışlar öğretmenlerin en sık karşılaştığı istenmeyen davranışlar arasında sıralanmıştır. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okullarda karşılaştığı sorunları inceleyen farklı araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Atıcı, 2004; Atıcı, 2006; Bulucu, 2003). Örneğin Atıcı (2006) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin, sınıflarında en çok ders dinlememe, başkalarını rahatsız etme ve derslerde başarısız olma gibi sorunlarla karşılaştıkları belirlenmiştir. Her ne kadar araştırma grupları farklı olsa da eğitim kademesinden bağımsız olarak öğretmenlerin akademik yaşantıyı engelleyici davranışları en önemli sorunlar arasında gördüğünü söyleyebiliriz.

Öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışlarını azaltmak için okul ortamında en çok başvurulan yöntemler arasında davranışın nedenleri hakkında çocukla konuşma ve aile ile işbirliği yapmanın yer aldığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde öğretmenler kendileri de istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaştıklarında davranışın nedenleri hakkında çocukla konuşma ve istenmeyen davranışın tekrarlanmaması için çocuğu uyarma gibi yöntemleri tercih ettiklerini ifade

etmişlerdir. Çocukla davranışının nedenleri hakkında konuşmayı, istenmeyen öğrenci davranışlarını azaltmadaki etkili metotlar arasında sayabiliriz (Aydın, 1998). Ayrıca literatürde sorunlu öğrencilerle çalışırken sorunlarının nedenlerini araştırmak yerine öğrencinin küçük bile olsa başarılı olduğu ya da sorun yaşamadığı anlardan yola çıkarak sorunun çözümüne yönelik ipuçları üzerinde çalışılmasının daha etkili olduğu yönünde bulgular yer almaktadır (Durrant, 1995; Sklare, 1997). Ancak Özyürek (2005) tarafından öğrencilerin dersle ilgili sorumluluklarını yerine getirmesi veya ödev yapma gibi olumlu davranışların öğretmenler tarafından öğrencilerin yapması gereken zorunlu davranışlar olarak algılandıkları belirtilmektedir. Bu da öğretmenlerin öğrencilerin olumlu davranışları görmelerini engelleyen bir faktör olarak karşımıza çıkabilmektedir (Özyürek, 2005). Bu nedenle öğretmenlerin olumlu sınıf yönetimi stratejileri hakkında bilgilendirilmelerinin de oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

İstenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkmada okul ortamında sıkça başvurulan bir diğer yol ise rehberlik servisi tarafından verilen seminerler ve rehberlik servisi ile işbirliği yapmadır. Yapılan araştırmalarda psikolojik danışma ve rehberlik servisleri tarafından yürütülen çalışmaların okul atmosferini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Perry, 1993; Sexton, 1996). Ancak araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece bir tanesi sorun davranışla karşılaştığında rehberlik servisinden yardım istediğini belirtmiştir. Yapılan çalışmalar rehberlik servislerine öğrenci yönlendiren öğretmenlerin bu servislerden büyük bir beklentisi olduğunu ve öğrencilerin okul psikolojik danışmanı ile görüştüğünden sonra hızlıca düzelmesini beklediği bu gerçekleşmediği zamanda rehberlik servisine olan inancını yitirdiğini göstermektedir. Bu araştırmada da öğretmenlerin rehberlik servisinden çok fazla yardım istememesinin bu gerekçe ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular olumsuz öğrenci davranışları ile karşılaşıldığında gerek okul gerekse öğretmenler tarafından bu davranışları azaltmada etkili olabilecek çok sayıda yöntemin denendiğini göstermektedir. Çocukların motivasyonunu arttırmaya çalışmak, öğrencilere okulu sevdirmek ve sosyal etkinlikleri zenginleştirmek bu yöntemler arasında yer almaktadır. Diğer yandan hali hazırda disiplin cezaları, kızıp bağırma, nasihat etme de sıklıkla öğretmenler tarafından başvurulan olumsuz başa çıkma yöntemleri arasında yer almaktadır. Çalışkan- Maya (2004), mesleki teknik liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına verdikleri tepkileri araştırmış ve araştırmasının sonucunda; disipline gönderme, azarlama ve sesli uyarmanın en sık gösterilen üç tepki olduğunu bulmuştur. Özellikle cezaların, davranış değişikliği yaratmada istenilen etkiye sahip olmadığı bilinmektedir (Kaya, 2007). Hatta okul ortamında problem davranışlarla karşılaşan öğretmenlerin bu davranışlarla başa çıkmada katı disiplin uygulamaları gibi yanlış yöntemlere başvurmasının durumu daha da kötüleştirebilmektedir. Öğretmene hatta okula yönelik soğukluk, düşmanlık cezaların yarattığı olumsuz etkiler arasında sayılabilir (Pala, 2005).

İstenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkmak için yapılan diğer yanlış uygulamalardan biriside çocukla hiç konuşulmadan hatta bazen çocuğun dersten çıkartılıp rehberlik servisine yönlendirilmesidir. Öğrencinin bu şekilde rehberlik servisine yönlendirilmesi en önemli rehberlik ilkelerinden birisi olan gönüllülük

ilkesine aykırıdır. Bu durum okul danışmanın öğrenci ile çalışmaya başlamasını da zorlaştırmaktadır. Diğer yandan olumsuz öğrenci davranışları ile karşı karşıya kalan öğretmenlerin öncelikle çocukla kendilerinin görüşmeleri ve öğretmenin kendi gözlemlerini de okul danışmanına aktararak öğrenciyi rehberlik servisine yönlendirmesi daha çok tercih edilen bir yöntemdir. Hatta ABD’de bazı okullarda öğrenciler öğretmenleri tarafından öğrencinin olumsuz davranışları yerine olumlu davranışlarını değerlendiren bir ölçek (Solution Identification Scale) doldurulduktan sonra rehberlik servisine yönlendirilmektedirler (Durrant, 1995).

Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu ise öğretmenlerin büyük çoğunluğunun olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkmada etkili bir rollerinin olduğuna inanmasıdır. Öğretmenler özellikle öğrenciye iyi bir model olmanın öneminden bahsetmişlerdir. Gerçekte ergenlik döneminde olan lise öğrencilerinin kimlik gelişimlerini gerçekleştirebilmeleri için sağlıklı rol modellerine ihtiyaç duymaktadırlar (Tamar, 2005).

Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin birçoğu istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesinde önemi bir rolleri olduğunu düşünmelerine rağmen öğretmenlerin yarısı bu davranışlarla başa çıkmada kendi becerilerinin yeterli düzeyde olduğuna inanmamaktadırlar. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile karşı karşıya kaldıklarında uygun olmayan bazı yöntemlere başvurması bu alanda yeteri kadar bilgi sahibi olmamalarının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenler en fazla ergenlik dönemi problemleriyle başa çıkma, sınıf yönetim becerileri ve iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla hizmet içi eğitime gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu alanlardaki bilgi eksikliklerin kısa sürede giderilmesinin önemli olduğuna inanılmaktadır. İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 2008 yılında öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitim programı incelendiğinde; Etkili sınıf Yönetimi, Proje Hazırlama Semineri, İlyardım Kursu, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Kursu, İnternet Kullanım Semineri, Nerolinguistik Programlama, Eğitimde Drama Semineri, Madde Bağımlılığı Kökenleri ve Temel Önleme Semineri, Aktif Öğrenme Semineri, Hızlı okuma Kursu, Sosyal Becerileri Geliştirme Eğitimi Kursu, Çoklu Zeka Semineri, Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Verimli Ders Çalışma ve Sınav Kaygısı Semineri gibi konu başlıklarının yer aldığı görülmektedir (İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2008). Öğretmenlerin gereksinimlerine uygun hizmet içi eğitim programlarının planlanmış olması, öğretmenlerin kendi yeterliliklerini arttırabilmeleri için gerekli fırsatların yaratıldığını göstermektedir. Ayrıca öğretmenlere yönelik olarak yürütülecek grup rehberliği çalışmalarının da öğretmelerin öğrenci sorunları ile başa çıkma becerilerini geliştirilebileceğine inanılmaktadır. Örneğin Şimşek (2004) tarafından Ankara’da öğretmenlere yönelik olarak yürütülen bir grup rehberliği programında programa katılan öğretmelerin disiplin anlayışlarının olumlu yönde değiştiği belirlenmiştir. Bu nedenle bu gibi programların sayısının arttırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada dikkati çeken bir bulgu ise öğretmenlerin en çok akademik yaşantı ile ilgili sorunlarla karşılaştıklarını belirtmelerine rağmen öğretim ortamını, materyallerini düzenlemeye yönelik etkinliklerinden bahsetmemeleri olmuştur.

Öğretmenler kendi ders anlatım metotlarını yeterli buldukları için bu faktörden bahsetmemiş olabilirler. Konunun netlik kazanması açısından öğretmenlerin ders anlatımlarındaki yeterlilik düzeyleri ile öğrencilerin olumsuz davranışlarına yönelik algılarını içeren farklı bir çalışmanın planlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin algıları ve tepkileri ile ilgili önemli veriler elde edilmiş olmakla birlikte araştırmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki araştırmanın sadece İzmir ilinde liselerde görev yapan öğretmenlerle görüşülmesidir. Dolayısıyla daha geniş örneklem grupları ve farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerle de benzer araştırmaların yapılmasının araştırma sonuçlarının genellenebilirliği açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise “Öğretmenler, olumsuz öğrenci davranışları ile başa çıkmada kendilerini ne derecede yeterli algılamaktadırlar” sorusunun genel bir kapsamda sorulmasıdır. Benzer kapsamda yapılacak çalışmalarda öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışlarına ilişkin yeterlik algıları sorulurken; konunun akademik problemler, davranışsal problemler, duygusal problemler gibi alt başlıklar şeklinde alınmasının öğretmen yeterlik algılarına ilişkin daha fazla bilgi sağlayacağına inanılmaktadır. Son olarak bu çalışmada, öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışlarına yönelik tepkilerinin mesleki deneyim, cinsiyet, yeterlik algısı vb kriterlere göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmamıştır. Bu nedenle yeni yapılacak çalışmalarda öğretmen tepkilerini etkileyebileceği düşünülen değişkenlerin araştırmanın amaçları oluşturulurken dikkate alınması önerilmektedir.

Sonuç olarak öğretmenlerin en sık karşılaştığı istenmeyen öğrenci davranışları arasında akademik yaşantı ile ilgili problemlerin olduğu, öğretmenlerin bu davranışların üstesinden gelebilmek için çoğu zaman davranışın nedenlerini anlamak amacıyla çocukla konuşmaya çalıştığı ve öğretmenlerin yarısının istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkmada kendilerini yeterli hissetmedikleri belirlenmiştir.

Kaynakça

- Akçadağ, T. (2005). Sorun davranışların yönetimi. H. Kıran (Ed.), *Sınıf yönetimi* (ss.277-311). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aksu, Ü. (1999). *Sınıf öğretmenlerinin disiplin problemlerine yönelik sınıf yönetimi yöntemleri ile stresle başa çıkma tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Atıcı, A. (2004). *İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf içi problem davranışlara yönelik müdahalelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Atıcı, M. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin davranış problemleriyle baş etme konusunda öğretmen-psikolojik danışman işbirliğine ilişkin görüşlerin karşılaştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 25, 55-65.
- Aydın, A. (1998). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, B. (2001). *İlköğretim okullarında sınıf disiplinin sağlanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Boldurmaz, A. (2000). *İlköğretim okullarındaki sınıf yönetimi süreçlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bulucu, Ö. (2003). *İlköğretim I. Kademe öğretmenlerinin sınıf davranış yönetiminde yetkinlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Civelek, K. (2001). *İlköğretimde sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları yöntemler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çalışkan- Maya, İ. (2004). *Mesleki-Teknik Liselerde istenmeyen öğrenci davranışlarına gösterilen öğretmenepkileri*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi EğitimFakültesi, Malatya. İnternette 26 Kasım 2008 günü Pegema Yayıncılık resmi sitesinden alınmıştır. <http://pegem.net/dosyalar/dokuman/304.pdf>
- Davis, H. A. (2001). The quality and impact of relationships between elementary school children and teachers. *Journal of Contemporary Educational Psychology*, 26, 431-453.
- Demiroğlu, A. (2001). *İlköğretim okulları birinci kademede sınıf düzeninin sağlanmasında öğretmen özelliklerinin etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Durrant, M. (1995). *Creative strategies for school problems: Solutions for school problems*. New York: W.W. Norton Company.
- Girmen, P., Anılan, H., Şentürk, İ. ve Öztürk, A. (2006). Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına gösterdikleri tepkiler. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 235-244.
- Hamilton, C. Ve Howes, C. E. (1992). Contextual constraints on the concordance of mother-child and teacher-child relationships. R. C. Pianta (Ed.), *Beyond the parent: The role of other adults in children's lives (New Directions for Child Development, Number 57* (ss. 41-60). San Francisco: Jossey-Bass.
- İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2008). *İzmir Milli eğitim Müdürlüğü 2008 Yılı Hizmetçi Eğitim Faaliyeti*. İnternette 12 Şubat 2008 günü İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü resmi sitesinden alınmıştır. <http://izmir.meb.gov.tr/memdosyaları/2008%20Yılı%20Mahalli%20Hizmetçi%20Eğitim%20Planı.xls>
- Kavanagh, S. (2000). A total system of classroom management: consistent, flexible, practical and working. *Pastoral Care*, March, 17-21.
- Kaya, A. (2007). Edimsel (Operant) Koşullanma. A.Kaya (Ed.), *Eğitim psikolojisi* (ss. 357-409). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Myrick, R. D. (2003). *Developmental guidance and counseling: A practical approach*. Fourth Edition. USA: Educational Media Corporation.
- Murray, L. (1995). Personal and social education and contemporary requirements for initial teacher education. *Pastoral Care in Education*, 13, 11-17.
- Öztürk, N. (2001). *Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Özyürek, M. (2005). *Olumlu Sınıf Yönetimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pala, A. (2005). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye dönük disiplin modelleri. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 171-179.
- Pattie, L.F.Y.Y. (2000). Personal and social education and teacher development in Hong-Kong. *Pastoral Care*, June, 42-46.
- Perry, N.S. (1993). School Counseling. G.R. Walz ve J.C. Bleuer (Eds.), *Counselor efficacy: Assessing and using counseling outcome research* (ss.37-49). Ann Arbor: ERIC.
- Pianta, R. C. (1992). *Beyond the parent: The role of other adults in children's lives. New Directions in Child Development (New Directions for Child Development, Number 57)*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Pianta, R. C., Steinberg, M. ve Rollins, K. (1995). The first two years of school: Teacher-child relationships and deflections in children's classroom adjustment. *Developmental Psychopathology*, 7, 295-312.
- Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışlarla baş edilme stratejilerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelenmesi ve güvengen disiplin modeli temele alınarak uygulanan eğitim programının öğretmenlerin baş etme stratejilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sayın, N. (2001). *Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışların nedenlerine ilişkin görüşleri ile istenmeyen davranışları önleme yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sexton, T.L. (1996). The relevance of counseling outcome research: Current trends and practical implications. *Journal of Counseling Development*, 74, 588-589.
- Sklare, G.B. (1997). *Brief counseling that works: A solution focused approach for school counselors*. California: Sage Publication Company.
- Şimşek, Ö.F. (2004). Bir Grup Rehberliği Programının Öğretmenlerin Disiplin Anlayışına Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, 41-59.
- Tamar, M. (2005). *Gençlikte değişim ve süreklilik*. İzmir: Çelikkol Yayıncılık.
- Terzi, Ç. (2001). *Öğretmenlerin sınıf yönetim anlayışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Uz Baş, A. ve Siyez, D.M. (2005, Eylül). *Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarına yönelik yaklaşımlarının değerlendirilmesi*. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Wentzel, K. R. (1999). Social-motivational processes and interpersonal relationships at school: Implication for understanding motivation at school. *Journal of Educational Psychology*, 91, 76-97.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.